

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

7. aprill 2022*

Eelotsusetaotlus – Määrus (EÜ, Euratom) nr 2988/95 – Euroopa Liidu omavahendid – Liidu finantshuvide kaitse – Eeskirjade eiramise menetlemine – Artikkel 4 – Haldusmeetmete võtmine – Artikli 3 lõige 1 – Menetluse algatamise aegumistähtaeg – Lõppemine – Tuginemise võimalikkus sundtäitmise menetluses – Artikli 3 lõige 2 – Täitmise tähtaeg – Kohaldatavus – Tähtaja algus – Katkemine ja peatamine – Liikmesriikide kaalutusõigus

Liidetud kohtuasjades C-447/20 ja C-448/20,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Supremo Tribunal Administrativo (Portugali kõrgeim halduskohus) 1. juuli 2020. aasta otsustega esitatud eelotsusetaotlused, mis saabusid Euroopa Kohtusse 22. septembril 2020, menetlustes

Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP)

versus

LM (C-447/20),

BD,

Autoridade Tributária e Aduaneira (C-448/20),

EUROOPA KOHUS (neljas koda),

koosseisus: koja president C. Lycourgos, kohtunikud S. Rodin, J.-C. Bonichot (ettekandja), L. S. Rossi ja O. Spineanu-Matei,

kohtujurist: N. Emiliou,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP), esindajad: *advogados* J. Saraiva de Almeida ja N. Domingues,

* Kohtumenetluse keel: portugali.

- Portugali valitsus, esindajad: L. Inez Fernandes, P. Barros da Costa ja H. Almeida,
- Kreeka valitsus, esindajad: E.-E. Krompa, E. Leftheriotou, E. Tsaousi ja K. Boskovits,
- Euroopa Komisjon, esindajad: J. Baquero Cruz ja B. Rechená,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlused käsitlevad nõukogu 18. detsembri 1995. aasta määruse (EÜ, Euratom) nr 2988/95 Euroopa [Liidu] finantshuve kaitse kohta (EÜT 1995, L 312, lk 1; ELT eriväljaanne 01/01, lk 340) artikli 3 lõigete 1 ja 2 tõlgendamist.
- 2 Taotlused on esitatud kohtuvaidluste raames, kus üks pool on Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP, põllumajanduse ja kalanduse rahastamise instituut, Portugal) ning teised pooled LM (C-447/20) ning BD ja Autoridade Tributária e Aduaneira (Portugali maksu- ja tolliamet) (C-448/20), seoses maksuvõla sundtäitmisega, mis puudutas abi sellise programmi alusel, mida kaasrahastas Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfond (EAGGF).

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Määruse nr 2988/95 kolmandas ja neljandas põhjenduses on sätestatud:

„[...] tuleb [...] võidelda igasuguse [liidu] finantshuve kahjustava tegevuse vastu mis tahes alal;

tõhusaks võitluseks [liidu] finantshuve kahjustava kelmuse vastu on vaja kõikidel [liidu] poliitikaga hõlmatud aladel kehtestada ühtsed õigusnormid“.

- 4 Sama määruse artiklis 1 on sätestatud:

„1. [Liidu] finantshuve kaitsmiseks võetakse käesolevaga vastu üldised eeskirjad [liidu] õiguse suhtes toimunud eeskirjade eiramise ühtse kontrolli ning haldusmeetmete ja -karistuste kohta.

2. „Eeskirjade eiramine“ tähendab [liidu] õiguse mis tahes sätte rikkumist ettevõtja tegevuse või tegevusetuse kaudu, mis kahjustab või kahjustaks [liidu] üldeelarvet või [tema] juhitavaid eelarveid kas otse [liidu] nimel kogutud omavahenditest laekunud tulu vähenemise või kaotamise või põhjendamatu kuluartikli tõttu.“

5 Nimetatud määruse I jaotises „Üldpõhimõtted“ asuv artikkel 3 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Aegumistähtaeg menetluste algatamiseks on neli aastat, alates artikli 1 lõikes 1 osutatud eeskirjade eiramise toimepanekust. Valdkondade eeskirjades võib sätestada lühema ajavahemiku, mis aga ei või olla vähem kui kolm aastat.

Jätkuvate või korduvate eeskirjade eiramiste korral hakatakse aegumistähtaega arvestama päevast, mil eiramine lõpeb. Mitmeaastaste programmide korral ei aegu asi mingil juhul enne programmi täielikku lõpetamist.

Menetluste aegumistähtaeg katkeb, kui pädev asutus teatab kõnealusele isikule eiramisega seotud juurdluse või kohtumenetluse algatamisest. Aegumistähtaega hakatakse arvestama pärast iga katkestust uuesti.

Asi aegub lõplikult päeval, mil kahekordse aegumistähtajaga võrdne ajavahemik saab läbi, ilma et pädev asutus oleks määranud karistust, välja arvatud juhul, kui haldusmenetlus on peatatud vastavalt artikli 6 lõikele 1.

2. Halduskaristuse otsuse täitmiseks on aega kolm aastat. See ajavahemik algab lõpliku otsuse langetamise kuupäevast.

Katkemist ja peatamist reguleeritakse vastavate siseriikliku õiguse sätetega.

3. Liikmesriikidele jääb võimalus kohaldada käesoleva artikli lõigetes 1 ja 2 sätestatust pikemat ajavahemikku.“

6 Sama määruse II jaotis sisaldab eeskirju „[h]aldusmeetme[te] ja -karistus[te]“ kohta ja eelkõige artiklis 4 on sätestatud:

„1. Tavaliselt järgneb mis tahes eiramisele põhjendamatult saadud soodustuse äravõtmine:

[...]

2. Lõikes 1 osutatud meetmete kohaldamine piirdub saadud soodustuse äravõtmisega, ja kui nii on sätestatud, siis ka intressidega, mis võidakse kindlaks määrata ühtsel alusel.

[...]

4. Käesolevas artiklis sätestatud meetmeid ei käsitleta karistusena.“

Portugali õigus

7 27. juuli 2000. aasta Decreto-Lei nr 163-A/2000 (dekreetseadus 163-A/2000) (*Diário da República* I, I-A seeria, nr 172, 27.7.2000), mis kehtestab eelkõige „Põllumajanduse ja maaelu arengu“ rakenduskava üldised rakenduseeskirjad, artikli 11 lõikes 1 on sätestatud:

„[IFAP] võib lepingutest ühepoolselt taganeda, kui toetusesaaja ei täida mõnda talle pandud kohustust või kui toetusesaajast oleneval põhjusel ei ole või enam ei ole üks toetuse andmise tingimustest täidetud.“

8 Dekreetseaduse artikkel 12 „Toetuste ja kuluhüvitiste tagastamine“ näeb ette:

„1. Kui [IFAP] taganeb lepingust, on toetusesaaja kohustatud maksma tagasi toetusena saadud summa koos toetuse talle väljamaksmise kuupäevast kogunenud seadusjärgsete intressidega, ilma et see piiraks muude seaduses ette nähtud sanktsioonide kohaldamist.

2. Eelmises lõikes ette nähtud tagasimaksmine peab toimuma 15 päeva jooksul alates lepingust taganemisest teatamisest ning sellest tuleb toetusesaajale sõnaselgelt teatada.

[...]“.

9 Nimetatud dekreetseaduse artiklis 15 on sätestatud:

„[IFAP] väljastatud võlatunnistused on täitedokumendid.

[...]“.

10 Haldusmenetluse seadustiku (Código do Procedimento Administrativo; edaspidi „CPA“) põhikohtuasjadele kohaldatava redaktsiooni artiklis 163 „Tühistatavad aktid ja tühistamiskord“ on ette nähtud:

„1. Tühistada saab haldusakte, mis on vastu võetud selliseid kehtivaid põhimõtteid või õigusnorme rikkudes, mille rikkumise eest ei ole ette nähtud muud sanktsiooni.

[...]

3. Tühistatavate aktide peale võib seaduses ette nähtud tähtaja jooksul edasi kaevata haldusametusele endale või pädevatele halduskohtutele.

[...]“.

11 CPA artiklis 179 „Rahaliste kohustuste täitmine“ on sätestatud:

„1. Kui haldusakti alusel tuleb avalik-õiguslikule juriidilisele isikule või tema korraldusel maksta rahaline kohustus, tuleb selle kohustuse ettenähtud tähtaja jooksul vabatahtlikult täitmata jätmise korral algatada maksuvõla sundtäitmise menetlus vastavalt maksumenetlust reguleerivatele õigusnormidele.

2. Pädev ametiasutus väljastab eelmise lõike kohaldamisel seaduses sätestatud korras tõendi, mis on täitedokument ja mille ta edastab koos haldusmenetluse toimikuga maksuhalduri pädevale talitusele.“

12 Halduskohtumenetluse seadustiku (Código do Processo nos Tribunais Administrativos, edaspidi „CPTA“) põhikohtuasjadele kohaldatava redaktsiooni artikli 58 lõikes 1 on sätestatud:

„Kui seadus ei näe ette teisiti, ei ole õigustühiste aktide peale halduskohtule kaebuse esitamiseks ette nähtud tähtaega, samas kui tühistatavate aktide peale tuleb esitada kaebus järgmiste tähtaegade jooksul:

a) üks aasta, kui selle esitab prokuratuur;

b) kolm kuud kõikidel muudel juhtudel.“

13 CPTA artikli 59 lõige 2 on sõnastatud järgmiselt:

„Haldusakti adressaatidele, kellele otsus tuleb teatavaks teha, antud vaidlustamise tähtaeg hakkab kulgema alates asjaomasele isikule teatavakstegemise kuupäevast või tema volitatud isikule teatavakstegemise kuupäevast, kui ta on valinud sellise esindatuse viisi, või alates viimasest teatavaks tegemise kuupäevast, kui akt tehti teatavaks nii huvitatud isikule kui ka tema volitatud isikule, isegi kui akti suhtes kehtib avaldamiskohustus.“

14 Maksuasjade haldus- ja kohtumenetluse seadustiku (Código de Procedimento e de Processo Tributário) põhikohtuasjadele kohaldatava redaktsiooni artikli 148 lõikes 2 on sätestatud:

„Seaduses ette nähtud juhtudel ja tingimustel võib maksuvõla sundtäitmise menetluse raames sisse nõuda ka:

a) muid võlgu riigi ja teiste avalik-õiguslike isikute ees, mis kuuluvad tasumisele haldusakti alusel;

b) tagasimakseid või tagastamisele kuuluvaid summasid.“

15 Selle seadustiku artikli 204 „Sundtäitmise vastu esitatud vastuväite alused“ lõikes 1 on ette nähtud:

„1. Sundtäitmisele esitatav vastuväide võib põhineda ainult järgmistel alustel:

[...]

d) sundtäitmise esemeks oleva võla aegumine“.

16 28. juuli 1992. aasta dekreetseaduse nr 155/92 (Decreto-Lei n° 155/92, *Diário da República* I, I-A, nr 172, 28.7.1992) artikli 40 lõikes 2 on võla aegumise katkemise ja peatumise osas ette nähtud, et kui tegemist on võlaga, mille suhtes kehtivad õigusnormid, mida kohaldatakse võlgadele riigi ees, mis ei ole maksuvõlad, siis „aegumistähtaeg katkeb ja peatub samadel tingimustel kui eraõigusliku aegumise korral“.

17 Tsiviilseadustiku (Código Civil) artiklis 323 on sätestatud, et „aegumine katkeb, kui isik saab kohtukutse või kohus toimetab kätte sellise akti, mis väljendab otseselt või kaudselt kavatsust seda õigust kasutada, sõltumata sellest, mis menetluse alla akt kuulub, ja isegi siis, kui kohtul puudub pädevus“.

Põhikohtuasjad, eelotsuse küsimused ja menetlus Euroopa Kohtus

18 Mis puudutab põhikohtuasja asjaolusid kohtuasjas C-447/20, siis selles kohtuasjas esitatud eelotsusetaotlusest nähtub, et 13. veebruaril 2002 sõlmisid sõltumatu haldusasutus IFAP ja LM lepingu EAGGFi kaasrahastatud programmi raames toetuse andmise kohta.

19 Vaidlust ei ole selles, et LM muutis heakskiidetud investeeringut ilma loata. Muudatuse kuupäev ei ole teada. LM on seisukohal, et lepingu eeskirjade eiramine toimus 15. veebruaril 2002.

- 20 IFAP saatis enam kui neli aastat hiljem, 26. veebruaril 2006 LMile kirja, millest nähtub, et ta kavatses viimasele antud toetuse summa üle vaadata. LM allkirjastas selle kirja vastuvõetuteatise 1. märtsil 2006.
- 21 IFAP teatas enam kui viis aastat hiljem 23. juuni 2011. aasta kirjaga LMile oma otsusest nõuda 13. veebruaril 2002 antud toetuse tagasimaksmist.
- 22 8. augustil 2012 algatati LMi suhtes maksuvõla sundtäitmise menetlus, mille eesmärk oli alusetult saadud summade tagasinõudmine.
- 23 Tribunal Administrativo e Fiscal do Porto (Porto haldus- ja maksukohus, Portugal), kellele LM esitas maksuvõla sundtäitmise menetluse peale vastuväite, rahuldas 23. oktoobri 2018. aasta kohtuotsusega selle vastuväite põhjendusel, et kõnealuste eeskirjade eiramise menetluse algatamiseks ette nähtud tähtaeg oli möödunud.
- 24 Mis puudutab põhikohtuasja asjaolusid kohtuasjas C-448/20, siis selles kohtuasjas esitatud eelotsusetaotlusest nähtub, et IFAP teatas 12. detsembri 2006. aasta kirjas BD-le, et ta tuvastas 20. aprillil 2004 sõlmitud piirkondlike rakenduskavade alusel toetuse andmise lepingu täitmisel eeskirjade eiramisi, mis olid aset leidnud enne 31. detsembrit 2004.
- 25 BD esitas 20. detsembril 2006 vaide.
- 26 Rohkem kui neli aastat hiljem teatati BD-le 13. juuli 2011. aasta kirjaga IFAP otsusest taganeda ühepoolselt kõnealuse toetuse eraldamise lepingust ja nõuda alusetult saadud summade tagasimaksmist.
- 27 Veel neli aastat hiljem, 16. detsembril 2015 algatas maksuhaldur BD suhtes maksuvõla sundtäitmise menetluse, tuginedes „võlatunnistusele“, mille IFAP oli väljastanud 1. detsembril 2015 ja mis on täitedokument.
- 28 Tribunal Administrativo e Fiscal de Mirandela (Mirandela haldus- ja maksukohus, Portugal), kellele BD esitas maksuvõla sundtäitmise menetluse peale vastuväite, rahuldas 16. aprilli 2018. aasta otsusega selle vastuväite põhjusel, et menetluse algatamise nelja-aastane tähtaeg, mis oli hakanud kulgema 12. detsembril 2006, oli möödunud.
- 29 IFAP esitas käesoleva kohtuotsuse punktides 23 ja 28 nimetatud kohtuotsuste peale kaebused eelotsusetaotluse esitanud kohtule.
- 30 Käesolevates kohtuasjades esitatud eelotsusetaotlustest nähtub, et käesoleval juhul tegi IFAP tagasinõudmise otsused, millega ta kohustas LMi ja BD-d alusetult saadud toetuse tagasi maksmaks. Kuna neid otsuseid pädevas halduskohtus õigel ajal ei vaidlustatud, on need jõustunud.
- 31 Tagasinõudmise otsuste täitmiseks võimaldab Portugali õigus IFAP-l kasutada kohtulikku menetlust, mida nimetatakse „maksuvõla sundtäitmiseks“. Sellega seoses esitasid LM ja BD maksuvõla sundtäitmise menetluse peale vaide, väites, et neile adresseeritud tagasinõudmise otsused tehti pärast haldusmenetluste algatamise aegumist.

- 32 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul tuleb seega kindlaks teha, kas maksuvõla sundtäitmise peale esitatud vastuväide kujutab endast sobivat menetluslikku vahendit, et teha kindlaks määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 1 ette nähtud menetluste algatamise aegumine, ning jaatava vastuse korral määrata kindlaks sellele aegumisele kohaldatav tähtaeg ja selle arvutamise eeskirjad.
- 33 See kohus rõhutab, et tema käsutuses olev toimik on puudulik, mistõttu aegumistähtaja kulgemise algust ei saa täpselt kindlaks määrata. Ta märgib samuti, et ta ei tea, kas IFAP võttis vastu muid akte kui need, mida on mainitud eespool, mis oleksid võinud aegumise katkestada.
- 34 Juhul kui maksude sundtäitmise peale esitatud vastuväide ei saa põhineda menetluse algatamise aegumisel, tuleb tõlgendada määruse nr 2988/95 artikli 3 lõiget 2, milles on ette nähtud tähtaeg, mis piirab võimalust alusetult saadud summasid sundtäitmise teel tagasi nõuda.
- 35 Mis puudutab Portugali õiguse sisu, siis märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et maksude sundtäitmise peale esitatud vastuväide võimaldab tugineda võla aegumisele, mis tähendab, et tuleb kontrollida, kas võlausaldajale antud tähtaeg, et ta saaks kehtivalt nõuda võlgnikult sellise võla tasumist, mis on õiguspäraselt tekkinud, on möödunud või mitte. Seevastu määruse nr 2988/95 artikli 3 lõige 1 reguleerib aegumistähtaega, mida kohaldatakse sellise menetluse algatamisele, mille eesmärk on teha võimalik otsus alusetult saadud toetuse tagasinõudmise kohta.
- 36 Sellega seoses märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et tema arvates ei võeta niisuguste otsuste täitmisele selle määruse artikli 3 lõikes 2 ette nähtud kolmeaastast tähtaega arvesse sama artikli lõikes 1 ette nähtud menetluste algatamise aegumistähtajas.
- 37 Nimetatud kohus märgib lisaks, et tagasinõudmise otsus tuleb kohtus vaidlustada selleks ette nähtud tähtaja jooksul. Ainult selles raamistikus võimaldab Portugali õigus tugineda selle otsuse õigusvastasusele, sealhulgas eelkõige menetluse algatamise aegumisele. Maksude sundtäitmisele vastuväite esitamine võimaldab teha otsuse üksnes võla aegumise, mitte menetluse algatamise aegumise kohta.
- 38 Siiski leiab see kohus, et määruse nr 2988/95 artiklis 3 ette nähtud tähtaegade möödumine võib muuta võimatuks nõuda sisse võlga, mis tulenes alusetult saadud toetusest. Ta soovib seega teada, kas Portugali õigusnormid, mille kohaselt ei saa vastuväide maksude sundtäitmisele põhineda selle artikli lõikes 1 nimetatud menetluse algatamise aegumisel, on liidu õigusega kooskõlas.
- 39 Lisaks märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Portugali õiguses on ette nähtud, et tagasinõudmise otsuse täitmisele kohaldatav tähtaeg hakkab kulgema alates selle vastuvõtmisest, samas kui määruse nr 2988/95 artikli 3 lõige 2 viitab kuupäevale, mil tehakse lõplik otsus.
- 40 Samuti ei ole kindel, kas Portugali õiguses sätestatud tähtaja katkemise või peatumise juhtumid on kooskõlas määruse nr 2988/95 nõuetega. Nimelt, huvitatud isikule kohtukutse saatmine täitemenetluse raames katkestab täitmise tähtaja, millele tuleb liita peatamise perioodid, kui esitati vaie, vaidlustamine, kaebus või vastuväide, kui need toimingud toovad kaasa võla tagasinõudmise peatamise. Selline peatamine kestab kuni täitemenetlust lõpetava lõpliku kohtulahendi tegemiseni.

- 41 Neil asjaoludel otsustas Supremo Tribunal Administrativo (Portugali kõrgeim halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused, mis on mõlemas kohtuasjas sõnastatud ühtemoodi:
- „1. Kas määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikega 1 on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis kohustavad toetusesaajat esitama pädevale halduskohtule kaebuse akti peale, millega määratakse eeskirjade eiramise tõttu põhjendamatult saadud summade tagastamine, ning vastasel juhul, kui kaebust ei ole tähtajaks esitatud (st kui toetusesaaja ei ole ettenähtud tähtaja jooksul kasutanud riigisese õigusega talle antud õiguskaitsevahendeid), muutub see akt lõplikuks ja seega on põhjendamatult makstud summa tagastamist võimalik nõuda vastavalt riigisestele õigusnormidele ja riigi õiguses sätestatud tähtaegade jooksul?
  2. Kas määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikega 1 on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mille kohaselt ei saa toetusesaaja tugineda tema vastu algatatud sundtäitmist käsitlevas kohtumenetluses nelja või kaheksa aasta pikkuse tähtaja möödumisele, kuna seda küsimust saab hinnata üksnes halduskohtule selle akti peale esitatud vaidlustuse raames, millega määratakse põhjendamatult saadud summade tagastamine, kuna on tuvastatud eeskirjade eiramine?
[...]
  3. [Kui vastus nendele küsimustele on eitav, siis] [k]as määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 2 sätestatud kolmeaastast aegumistähtaega tuleb pidada võla aegumistähtajaks, mis tuleneb aktist, milles nõutakse rahastamiseeskirjade eiramise tõttu põhjendamatult saadud summade tagasimaksmist? Kas see tähtaeg hakkab jooksma alates selle akti vastuvõtmise kuupäevast?
[...]
  4. Kas määruse nr 2988/95 artikliga 3 on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mille kohaselt peab rahastamiseeskirjade eiramise tõttu põhjendamatult saadud summade tagasimaksmist nõudva aktiga tekkinud võla aegumiseks ette nähtud kolmeaastane tähtaeg hakkama jooksma alates selle akti vastuvõtmise kuupäevast ja see peab nende summade tagasinõudmise täitemenetluse algatamisest teatamise korral peatuma, kuni vaide, vaidlustamise, kaebuse või vastuväite korral, mis võla tagasinõudmise peatavad, tehakse lõplik või jõustunud otsus?“
- 42 Euroopa Kohtu presidendi 27. oktoobri 2020. aasta määrusega liideti kohtuasjad C-447/20 ja C-448/20 menetluse kirjaliku ja suulise osa ning kohtuotsuse huvides.
- 43 Euroopa Kohtu kantselei küsis 16. septembri 2021. aasta kirjaga eelotsusetaotluse esitanud kohtult selgitusi. Vastuses sellele taotlusele märkis eelotsusetaotluse esitanud kohus esiteks seoses määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 2 ette nähtud tähtaja kulgema hakkamise hetkega, et CPA artiklist 160 tuleneb, et karistuse määramise otsus muutub lõplikuks (tõhusaks) alates selle teatavaks tegemisest. Teiseks, mis puudutab selle tähtaja katkemist ja peatumist, siis kinnitas ta, et „võla puhul, millele tuleb kohaldada selliste riigi ees olevate võlakohustuste õiguslikku regulatsiooni, mis ei ole maksuõiguslikud“, tuleneb Portugali õigusest, et „aegumistähtaeg katkeb ja peatub samadel tingimustel nagu tsiviilõiguses“ ning et „käesoleval juhul kohaldatavast tsiviilõigusest tuleneb ühtlasi, et selle aegumistähtaja peatamise aluseid ei esine“, kinnitades samas, et „aegumine peatub, kui isik saab kohtukutse või kohus toimetab kätte akti“.

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene ja teine küsimus

- 44 Oma esimese ja teise küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 2988/95 artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisised õigusnormid, mille kohaselt selleks, et vaidlustada alusetult makstud summade tagasinõudmise otsust, mis tehti pärast selles sättes ette nähtud menetluse algatamise aegumistähtaaja möödumist, peab selle otsuse adressaat teatava aja jooksul tuginema selles otsuses toime pandud eeskirjade rikkumisele pädevas halduskohtus, kuna vastasel juhul see õigus lõpeb ja ta ei saa enam vastu vaielda nimetatud otsuse täitmisele, viidates samale eeskirjade rikkumisele kohtulikus sundtäitmise menetluses, mis on tema vastu algatatud.
- 45 Sellega seoses olgu meenutatud, et määruse nr 2988/95 artikli 1 lõikes 1 kehtestatakse „üldised eeskirjad [liidu] õiguse suhtes toimunud eeskirjade eiramise ühtse kontrolli ning haldusmeetmete ja -karistuste kohta“, ning need eeskirjad kehtestatakse sama määruse kolmandast põhjendusest tulenevalt selleks, et „võidelda igasuguse [liidu] finantshuve kahjustava tegevuse vastu mis tahes alal“ (24. juuni 2004. aasta kohtuotsus Handlbauer, C-278/02, EU:C:2004:388, punkt 31, ja 11. juuni 2015. aasta kohtuotsus Pfeifer & Langen, C-52/14, EU:C:2015:381, punkt 20).
- 46 Nagu nähtub selle määruse artikli 4 lõikest 1, võivad need haldusmeetmed seisneda põhjendamatuult saadud soodustuse äravõtmises, nagu põhikohtuasjades.
- 47 Määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimene lõik sätestab menetluste algatamise puhul aegumistähtaaja, mida kohaldatakse eelkõige selliste haldusmeetmete suhtes ja mis hakkab kulgema alates eeskirjade eiramise toimepanekust, milleks vastavalt sama määruse artikli 1 lõikele 2 on „[liidu] õiguse mis tahes sätte rikkumi[ne] ettevõtja tegevuse või tegevusetuse kaudu, mis kahjustab või kahjustaks [liidu] üldeelarvet“ (22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Corman, C-131/10, EU:C:2010:825, punkt 38 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 48 Määruse nr 2988/95, eelkõige selle artikli 3 lõike 1 esimese lõigu vastuvõtmisega otsustas liidu seadusandja nimelt kehtestada kõnealuses valdkonnas aegumist reguleeriva üldnormi, mille eesmärk on ühelt poolt määratleda kõikides liikmesriikides kohaldatav minimaalne tähtaeg ja teiselt poolt loobuda võimalusest alustada menetlust Euroopa Liidu finantshuve kahjustava eeskirjade eiramise suhtes, kui eiramise toimepanemisest on möödunud neli aastat (5. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punkt 116 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 49 Sellest järeldub, et alates määruse nr 2988/95 jõustumise kuupäevast võivad liikmesriikide pädevad asutused üldjuhul kõikide eeskirjade eiramiste suhtes, mis kahjustavad liidu finantshuve, nelja aasta jooksul menetlust alustada, välja arvatud valdkondades, milles liidu seadusandja on ette näinud lühema tähtaaja (5. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punkt 117 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 50 Lisaks tuleb meenutada, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 1 sätestatud tähtaaja eesmärk on tagada ettevõtjate õiguskindlus. Nimelt peab neil olema võimalik ise kindlaks teha, milliseid tehinguid võib pidada lõplikult tehtuks ja milliste suhtes on veel võimalik nende vastu menetlust algatada (11. juuni 2015. aasta kohtuotsus Pfeifer & Langen, C-52/14, EU:C:2015:381, punkt 24).

- 51 See säte annab seega ettevõtjatele õiguse, mis tähendab, et nad peavad saama tugineda eeskirjade eiramisega seotud menetluse algatamise aegumisele, et vaielda vastu haldusmeetmete ja -karistuste kohaldamisele nende suhtes.
- 52 Sellega seoses tuleb märkida, et määrus nr 2988/95 ei määratle ei haldusmeetmete ja -karistuste määramise otsuste vaidlustamiseks olemasolevaid õiguskaitsevahendeid ega kohtuid, kellel on pädevus nende üle otsustada, ega näe ka ette õigust lõpetavat või aegumistähtaega, mille möödumisel muutuvad need otsused lõplikuks, kuna neid ei ole pädevas kohtus vaidlustatud.
- 53 Vastavasisuliste liidu õigusnormide puudumisel tuleb iga liikmesriigi sisemise õiguskorraga kindlaks määrata pädevad kohtud ja nende kohtuasjade menetlemise kord, mille eesmärk on tagada isikute liidu õigusest tulenevate õiguste kaitse, kusjuures selline kord ei tohi esiteks olla ebasoodsam kui samalaadsete riigisiseste kaebuste puhul (võrdväarsuse põhimõte) ning teiseks ei tohi see muuta ühenduse õiguskorraga antud õiguste kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks (tõhususe põhimõte) (12. veebruari 2008. aasta kohtuotsus Kempter, C-2/06, EU:C:2008:78, punkt 57 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 54 Käesoleval juhul ei võimalda ükski eelotsusetaotluses sisalduv asjaolu asuda seisukohale, et CPTA artikli 58 lõikes 1 ette nähtud kolmekuuline tähtaeg sellise haldusotsuse vaidlustamiseks nagu tagasinõudmise otsused, mis on põhikohtuasjades vastuhagi raames vaidlustatud, oleks vastuolus võrdväarsuse põhimõttega, kuid seda peab siiski kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.
- 55 Mis puudutab tõhususe põhimõtet, siis on Euroopa Kohus korduvalt otsustanud, et mõistlike kaebetähtaegade kehtestamine – mille eiramise tagajärjel see õigus lõpeb – vastab põhimõtteliselt tõhususe nõudele, kuna see kujutab endast õiguskindluse aluspõhimõtte kohaldamist. Nimelt ei muuda sellised tähtajad liidu õiguskorra alusel antud õiguste kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks, isegi kui juba oma määratluselt toob nende tähtaegade möödumine kaasa algatatud menetluse osalise või täieliku lõpetamise (vt selle kohta 12. veebruari 2008. aasta kohtuotsus Kempter, C-2/06, EU:C:2008:78, punkt 58, ja 14. veebruari 2019. aasta kohtuotsus Nestrade, C-562/17, EU:C:2019:115, punkt 41).
- 56 Samas on liikmesriikide ülesanne kindlaks määrata liidu õiguse kohaldamisalasse kuuluvates riigisisestes õigusnormides kasutatavad tähtajad, võttes arvesse eelkõige vastuvõetavate otsuste olulisust nende adressaatidele, menetluste ja kohaldatavate õigusnormide keerukust, asjasse puutuvate isikute võimalikku arvu ja muid avalikke või erahuvisid, millega tuleb arvestada. Seda arvestades võivad liikmesriigid ette näha pikemad või lühemad tähtajad (21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus TDC, C-327/15, EU:C:2016:974, punkt 98).
- 57 Selles osas tundub, et tõhususe põhimõttega ei ole vastuolus sellised riigisisised sätted nagu CPTA artikli 58 lõige 1 ja artikli 59 lõige 2, mis näevad ette, et sellise haldusotsuse nagu põhikohtuasjas vastuhagi raames vaidlustatud tagasinõudmise otsuse adressaadil on otsuse vaidlustamiseks kolmekuuline tähtaeg alates nimetatud otsuse kättetoimetamisest.
- 58 Nimelt on selline tähtaeg mõistlik, kuna see võimaldab huvitatud isikul hinnata, kas teda puudutava otsuse vaidlustamise põhjused on olemas, ja vajaduse korral valmistada ette hagi selle otsuse peale. Muu hulgas tagab akti kättetoimetamine kui lähtepunkt selle, et huvitatud isik ei oleks olukorras, kus see tähtaeg on möödunud ilma, et ta oleks isegi teadlik akti vastuvõtmisest (vt analoogia alusel 11. septembri 2019. aasta kohtuotsus Călin, C-676/17, EU:C:2019:700, punktid 47 ja 48).

- 59 Lisaks, mis puudutab õiguskaitsevahendeid, mis võimaldavad vaidlustada haldusotsuseid, nagu põhikohtuasjades vastuhagi korras vaidlustatud tagasinõudmise otsused, siis tuleb märkida, et põhimõtteliselt ei ole niisugune kohustus pöörduda pädeva halduskohtu poole, nagu on ette nähtud CPA artikli 163 lõikes 3, vastuolus võrdväarsuse põhimõttega ega tõhususe põhimõttega, vaid kujutab endast liikmesriikide menetlusautonoomia õiguspärasest teostamisest. Eelkõige ei muuda selline kohustus iseenesest liidu õiguskorraga antud õiguste kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks.
- 60 Siiski kaasneb õiguskindluse põhimõttega õiguspärase ootuse kaitse põhimõte ja see nõuab esiteks, et õiguslik regulatsioon oleks selge ja täpne, ning teiseks, et õigussubjektid saaksid selle kohaldamist ette näha (15. veebruari 1996. aasta kohtuotsus Duff jt, C-63/93, EU:C:1996:51, punkt 20, ja 11. septembri 2019. aasta kohtuotsus Călin, C-676/17, EU:C:2019:700, punkt 50).
- 61 Käesoleval juhul ei ilmne – kui eelotsusetaotluse esitanud kohtu kontrolli tulemusel ei selgu teisiti –, et Portugali õigus ei võimalda haldusotsuse adressaatidest õigussubjektidel täpselt kindlaks määrata, milline kohus on pädev sellise otsuse peale esitatud kaebusi lahendama.
- 62 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele ja teisele küsimusele vastata, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kui võrdväarsuse põhimõte ja tõhususe põhimõte on täidetud, ei ole sellega vastuolus riigisisised õigusnormid, mille kohaselt selleks, et vaidlustada alusetult makstud summade tagasinõudmise otsust, mis tehti pärast selles sättes ette nähtud menetluse algatamise aegumistähtaja möödumist, peab selle otsuse adressaat teatava aja jooksul tuginema otsuses toime pandud eeskirjade rikkumisele pädevas halduskohtus, kuna vastasel juhul see õigus lõpeb ja ta ei saa enam vastu vaielda nimetatud otsuse täitmisele, viidates samale eeskirjade rikkumisele kohtulikus sundtäitmise menetluses, mis on tema vastu algatatud.

Kolmanda küsimuse esimene osa

- 63 Kolmanda küsimuse esimese osaga soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et selles ette nähtud tähtaja möödumine toob kaasa tagasinõudmise otsuse esemeks oleva võla aegumise.

Määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 kohaldamisala

- 64 Kõigepealt tuleb märkida, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimese lõigu sõnastuse kohaselt on „halduskaristuse“ otsuse täitmise tähtaeg kolm aastat.
- 65 Siinsel juhul, nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 46, ei määra täitmisele kuuluvad riigisisised otsused karistust, vaid nendega on kehtestatud haldusmeede, nimelt alusetult saadud toetuse tagasinõudmine. Seetõttu tuleb uurida, kas määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimene lõik on kohaldatav ka selliste otsuste suhtes.
- 66 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb liidu õiguse sätte tõlgendamisel arvestada mitte üksnes selle sõnastust, vaid ka konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osa sätte on (3. septembri 2015. aasta kohtuotsus Sodiaal International, C-383/14, EU:C:2015:541, punkt 20).

- 67 Esimesena, mis puudutab määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 konteksti, siis tuleb meenutada, et vastavalt määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 neljanda lõigu sõnastusele on nimetatud „karistuse“ määramist, mis võib tähendada, et see lõik kuulub kohaldamisele üksnes eeskirjade eiramise menetlemisele, mille tulemusena võidakse määrata halduskaristused selle määruse artikli 5 tähenduses (3. septembri 2015. aasta kohtuotsus *Sodiaal International*, C-383/14, EU:C:2015:541, punkt 23).
- 68 Siiski tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et see grammatiline analüüs ei ole veenev ning et arvestades määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 süsteemi ja eesmärki, on selles sättes ette nähtud menetluse algatamise aegumistähtaeg kohaldatav nii neile eeskirjade eiramistele, mille eest võidakse määrata halduskaristus selle määruse artikli 5 tähenduses, kui ka nendele, mille puhul võidakse võtta haldusmeede määruse artikli 4 tähenduses, st meede, mille sisuks on alusetult saadud soodustuse äravõtmine, nagu põhikohtuasjades. Sellest tuleneb, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 kohaldamisel ei ole võimalik eristada halduskaristusi ja haldusmeetmeid (vt selle kohta 3. septembri 2015. aasta kohtuotsus *Sodiaal International*, C-383/14, EU:C:2015:541, punktid 24–27 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 69 See järeldus kehtib ka määruse artikli 3 lõike 2 kohaldamisala kohta.
- 70 Nimelt tuleb esiteks märkida, et määruse nr 2988/95 artikkel 3 asub selle määruse I jaotises, mis reguleerib selle määruse kohaldamise „üldpõhimõtteid“. See artikkel on seega kohaldatav kõigile määruse II jaotises ette nähtud aktidele, see tähendab haldusmeetmetele ja -karistustele.
- 71 Teiseks tuleb märkida, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõigete 1 ja 2 ese on sama, nimelt kehtestada eeskirjad tähtaegade kohta, mida kohaldatakse eeskirjade eiramise menetluse algatamisele ja nende otsuste täitmisele, mis olenevalt olukorrast sellise menetluse lõppedes vastu võetakse, mis räägib nende ühetaolise tõlgendamise poolt.
- 72 Lisaks oleks vastuoluline tõlgendada määruse nr 2988/95 artiklit 3 nii, et liidu seadusandja piirdus selle artikli lõikes 2 üksnes halduskaristust määravate otsuste täitmise tähtaja kehtestamisega, samas kui selle artikli lõikes 1 on kindlaks määratud aegumisnormid, mida kohaldatakse menetluse algatamisele, mille tagajärjel võidakse kehtestada mitte üksnes neid karistusi, vaid ka haldusmeetmeid. See viiks selleni, et üksnes haldusmeetmete rakendamise tähtaeg ei oleks liidu õiguses kindlaks määratud, mis oleks vastuolus nimetatud artikli 3 eesmärgiga ja sellega kehtestatud aegumissüsteemi üldise ülesehitusega (vt selle kohta 3. septembri 2015. aasta kohtuotsus *Sodiaal International*, C-383/14, EU:C:2015:541, punkt 25).
- 73 Kuna määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 1 ette nähtud aegumistähtajad hõlmavad nii halduskaristusi puudutavaid otsuseid kui ka haldusmeetmeid puudutavaid otsuseid, siis tuleb selle määruse artiklis 3 ette nähtud aegumissüsteemi ühtsuse tagamiseks asuda seisukohale, et nimetatud artikli lõikes 2 ette nähtud täitmise tähtaeg hõlmab ka neid kahte liiki otsuseid.
- 74 Tuleb lisada, et selle määruse artiklist 5 tuleneb, et selles nimetatud karistused on seotud tahtlike või hooletusest tulenevate eiramistega, mis on üldjuhul eriti rasked eeskirjade eiramised. Oleks aga ebaloogiline tõlgendada määruse nr 2988/95 artikli 3 lõiget 2 nii, et see näeb rakendamise tähtaja ette üksnes neid karistusi puudutavate otsuste puhul, mitte aga selle määruse artiklis 4 ette nähtud haldusmeetmeid puudutavate otsuste puhul, mis on kohaldatavad ka kergemate eeskirjade eiramiste korral.

- 75 Teisena, mis puudutab määruse nr 2988/95 eesmärki, siis tuleb märkida, et ka see nõuab nimetatud määruse artikli 3 lõigete 1 ja 2 ühetaolist tõlgendamist.
- 76 Esiteks, nagu on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 45, kehtestatakse määrusega nr 2988/95 vastavalt selle artiklile 1 üldised eeskirjad liidu õiguse suhtes toimunud eeskirjade eiramise ühtse kontrolli ning haldusmeetmete ja -karistuste kohta, et võidelda liidu finantshuve kahjustava igasuguse tegevuse vastu mis tahes alal.
- 77 Sellega seoses pakub see määrus artiklis 3 aegumissüsteemile sidusa raamistiku (vt selle kohta 3. septembri 2015. aasta kohtuotsus *Sodiaal International*, C-383/14, EU:C:2015:541, punkt 25). Selline sidus raamistik aitab kaasa liidu finantshuve kahjustavate pettuste vastase võitluse tõhususele, mis tähendab – nähtuvalt nimetatud määruse neljandast põhjendusest –, et kõigis liidu poliitikaga hõlmatud valdkondades tuleb kehtestada ühtsed õigusnormid.
- 78 Seega nõuab sellise süsteemi ühtsus, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 kohaldamisala ei tõlgendataks kitsamalt kui selle artikli lõike 1 kohaldamisala.
- 79 Teiseks, nagu on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 50, on selle artikli lõikes 1 nimetatud tähtaja eesmärk tagada ettevõtjate õiguskindlus. Ettevõtjatel peab olema võimalik ise kindlaks teha, milliseid tehinguid võib pidada lõplikult tehtuks ja milliste suhtes on võimalik menetlust algatada.
- 80 Nimetatud artikli lõikel 2 on sama õiguskindluse eesmärk. See võimaldab ettevõtjatel seega kindlaks teha, kas eeskirjade eiramise suhtes algatatud menetluse tulemusel vastu võetud otsust saab veel täita. Seda eesmärki arvestades on nimetatud sätte selline tõlgendus – mille kohaselt tuleb aegumistähtaja kohaldamise seisukohast haldusmeetmeid kehtestavaid otsuseid eristada otsustest, mis näevad ette halduskaristused – kunstlik ega ole põhjendatud.
- 81 Lisaks tuleb märkida, et asjaolu, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõigetes 1 ja 2 käsitletud miinimumtähtajad, mille kestus on põhimõtteliselt piisav, et võimaldada riigisisestel ametiasutustel menetleda liidu finantshuve puudutavat eeskirjade eiramist (vt selle kohta 17. septembri 2014. aasta kohtuotsus *Cruz & Companhia*, C-341/13, EU:C:2014:2230, punkt 61), kehtivad nii haldusmeetmete võtmist puudutavatele otsustele kui ka halduskaristusi puudutavatele otsustele, aitab kaasa üldise hoolsuskohustuse täitmisele riigisisese ametiasutuse poolt, kui ta kontrollib tema poolt liidu eelarvest tehtavate maksete õiguspärasust, mis tähendab, et ta peab võtma meetmeid, et eeskirjade eiramine viivitamatult kõrvaldada (vt selle kohta 11. juuni 2015. aasta kohtuotsus *Pfeifer & Langen*, C-52/14, EU:C:2015:381, punkt 67).
- 82 Mis puudutab määruse nr 2988/95 artikli 4 lõiget 4, mis näeb ette, et haldusmeetmeid „ei käsitleta karistusena“, siis tuleb märkida, et selle täpsustuse eesmärk on üksnes rõhutada, et haldusmeetmed ei ole repressiivsed, kuna need toovad kaasa üksnes põhjendamatult saadud soodustuse äravõtmise (vt selle kohta 26. mai 2016. aasta kohtuotsus *Județul Neamț ja Județul Bacău*, C-260/14 ja C-261/14, EU:C:2016:360, punkt 50). Seevastu ei saa see põhjendada haldusmeetmete ja -karistuste erinevat kohtlemist selle määruse artiklis 3 ette nähtud tähtaegadega seoses, kuna mõlemad aktid võivad kahjustada asjaomaste isikute vara.
- 83 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb tõdeda, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõige 2 peab silmas nii selle määruse artikli 5 lõike 1 tähenduses halduskaristusi kui ka nimetatud määruse artikli 4 lõike 1 tähenduses haldusmeetmeid, mida võib võtta liidu finantshuvide kaitseks.

Määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 2 ette nähtud tähtaja möödumise tagajärjed

- 84 Mis puudutab esitatud küsimust, siis tuleb märkida, et eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib Euroopa Kohtult määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 2 sätestatud tähtaja laadi kohta. Ta soovib niisiis teada, kas põhikohtuasja kostjad võivad vaielda vastu nendele adresseeritud tagasinõudmise otsuste sundtäitmisele. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et kui Euroopa Kohus peaks otsustama, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 2 ette nähtud tähtaja möödumine toob kaasa nende otsuste esemeks oleva võla aegumise, oleks põhikohtuasja kostjatel Portugali õiguse alusel õigus esitada vastuväide kõnealuse võla sundtäitmisele. Lisaks tuleb märkida, et eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole esile tõstnud sätet, mille kohaselt oleks Portugali õiguses võimalik kohaldada pikemat täitmise tähtaega, kui on ette nähtud määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 2, kooskõlas selle määruse artikli 3 lõikes 3 liikmesriikidele jäetud võimalusega.
- 85 Pärast seda täpsustust tuleb meenutada, et nagu nähtub määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimese lõigu kohaldamisala analüüsist, on selles sätestatud, et haldusmeedet või -karistust määravate otsuste täitmise tähtaeg on kolm aastat. Sellest järeldub – ilma et see piiraks liikmesriikidele selle määruse artikli 3 lõikega 3 antud võimalust –, et pärast nimetatud artikli lõike 2 esimeses lõigus sätestatud tähtaja möödumist ei saa selliseid otsuseid enam täitmisele pöörata.
- 86 Mis puudutab konkreetselt otsust, mis sisaldab haldusmeedet, millega kohustatakse adressaati tagastama alusetult saadud summa, siis selle tähtaja möödumise tagajärjel ei saa asjaomast summat sundtäitmise teel enam tagasi nõuda. Sellises olukorras võib nimetatud otsuse adressaat seega täitemenetlusele vastu vaielda.
- 87 Sellisel juhul ei saa liikmesriigi õiguses ette nähtud vaidlustamisaluse võimalik puudumine takistada seda, et alusetult saadud summade tagasinõudmise otsuse adressaat võiks tugineda määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimeses lõigus ette nähtud täitmise tähtaja möödumisele.
- 88 Määruse sätetel on oma olemuse ja ülesande tõttu liidu õiguse allikate süsteemis vahetu mõju, ilma et liikmesriigi ametiasutustel oleks vaja rakendusmeetmeid võtta (24. juuni 2004. aasta kohtuotsus *Handlbauer*, C-278/02, EU:C:2004:388, punkt 25, ja 28. oktoobri 2010. aasta kohtuotsus *SGS Belgium jt*, C-367/09, EU:C:2010:648, punkt 32).
- 89 Sellegipoolest võib mõne määruse teatavate sätete rakendamiseks vajalik olla rakendusmeetmete vastuvõtmine (24. juuni 2004. aasta kohtuotsus *Handlbauer*, C-278/02, EU:C:2004:388, punkt 26, ja 28. oktoobri 2010. aasta kohtuotsus *SGS Belgium jt*, C-367/09, EU:C:2010:648, punkt 33).
- 90 Siiski ei ole see nii määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimese lõigu puhul. Ehkki selle lõigu teine lõik näeb ette, et liikmesriigid määravad oma riigisiseses õiguses kindlaks täitmise tähtaja katkemise ja peatamise juhtumid, siis kui sellise katkemise või peatamise olukorda ei esine, need on lõppenud või kui nendele ei ole õigel ajal viidatud, toob selle tähtaja möödumine tingimata kaasa selle, et alusetult saadud summade tagasinõudmise otsust ei ole võimalik sundtäita.
- 91 Seda järeldust ei saa kõigutada määruse nr 2988/95 artikli 3 lõige 3. Nimelt, isegi kui liikmesriigid kasutavad võimalust kohaldada pikemat täitmise tähtaega, kui artikli 3 lõikes 2 on sätestatud, toob sel viisil pikendatud tähtaja lõppemine samuti kaasa selle, et on võimatu täita alusetult saadud summade tagasinõudmise otsust.

- 92 Selleks, et anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarvilik vastus küsimusele, kas alusetult saadud summade tagasinõudmise otsuste adressaadid võivad nende otsuste sundtäitmisele vastu vaielda pärast määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimeses lõigus ette nähtud tähtaja möödumist, ei ole neil asjaoludel vaja kindlaks teha, kas selle tähtaja möödumine toob kaasa ka nende otsuste esemeks oleva võla aegumise.
- 93 Kõike eeltoodut arvestades tuleb kolmanda küsimuse esimesele osale vastata, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et sellel on riigisisestes õiguskordades vahetu mõju, ilma et liikmesriigi ametiasutustel oleks vaja rakendusmeetmeid võtta. Sellest tuleneb, et alusetult saadud summade tagasinõudmise otsuse adressaadil peab igal juhul olema võimalik tugineda selle määruse artikli 3 lõike 2 esimeses lõigus ette nähtud täitmise tähtaja möödumisele või vajaduse korral määruse artikli 3 lõike 3 alusel pikendatud täitmise tähtaja möödumisele, et vaielda vastu nende summade sundtäitmisele.

Kolmanda küsimuse teine osa ja neljanda küsimuse esimene osa

- 94 Kolmanda küsimuse teise osaga ja neljanda küsimuse esimese osaga soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisised õigusnormid, mis näevad ette, et selles sätestatud täitmise tähtaeg hakkab kulgema alates alusetult saadud summade tagasimaksmise otsuse vastuvõtmisest.
- 95 Mis puudutab määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 2 ette nähtud tähtaja kulgema hakkamise kuupäeva, siis nähtub nii selle sätte esimese lõigu kohaldamisala kui ka selle sõnastuse analüüsist, et nimetatud tähtaeg hakkab kulgema päevast, mil haldusmeetme või -karistuse määramise otsus muutub lõplikuks.
- 96 Lisaks tuleb meenutada, nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 88, et juba oma olemuse ja ülesande tõttu liidu õiguse allikate süsteemis on määruse sätetel riigisisestes õiguskordades üldjuhul vahetu mõju, ilma et liikmesriigi ametiasutustel oleks vaja rakendusmeetmeid võtta.
- 97 Liikmesriigid võivad küll võtta määruse rakendusmeetmeid tingimusel, et nad ei takista määruse vahetat kohaldatavust, ei varja asjaolu, et tegemist on ühenduse meetmega, ning täpsustavad neile määrusega antud hindamisruumi kasutamise tingimusi, jäädes samas kõnealuste sätetega kehtestatud piiridesse (25. novembri 2021. aasta kohtuotsus Finanzamt Österreich (arenguabitöötaja perehüvitis), C-372/20, EU:C:2021:962, punkt 48 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 98 Kuna aga määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimene lõik näeb ette, et selles sätestatud tähtaeg algab „lõpliku otsuse langetamise kuupäevast“, ei jäta see säte liikmesriikidele mingit kaalutlusruumi. Selle sättega on seega vastuolus riigisisised õigusnormid, mis näevad ette, et täitmistähtaeg hakkab kulgema juba hetkel, kui võetakse vastu otsus, millega määratakse alusetult saadud summade tagasimaksmine, enne selle otsuse jõustumist.
- 99 Lisaks nähtub eelotsusetaotluse esitanud kohtu vastusest eespool punktis 43 mainitud selgituste taotlusele, et selle kohtu arvates muutub Portugali õiguse kohaselt alusetult saadud summade tagasinõudmise otsus „tõhusaks“ ja „lõplikuks“ otsuse teatavakstegemise hetkel.

- 100 Vastab tõele, et ELTL artiklis 267 ette nähtud menetluses puudub Euroopa Kohtul pädevus tõlgendada riigisisest õigust, kuna see ülesanne on ainult eelotsusetaotluse esitanud kohtul (30. jaanuari 2020. aasta kohtuotsus Generics (UK) jt, C-307/18, EU:C:2020:52, punkt 25). Sellegipoolest on ta pädev tõlgendama määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimest lõiku ja seega täpsustama mõiste „lõplik otsus“ ulatust selle sätte tähenduses.
- 101 Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleneb nimelt nii liidu õiguse ühetaolise kohaldamise kui ka võrdsuse põhimõttega seotud nõuetest, et liidu sellise õigusnormi mõisteid, mis ei viita sõnaselgelt liikmesriikide õigusele õigusnormi tähenduse ning ulatuse kindlaksmääramiseks, tuleb tavaliselt kogu Euroopa Liidu piires tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt (25. jaanuari 2017. aasta kohtuotsus van Vemde, C-582/15, EU:C:2017:37, punkt 25).
- 102 Nii on see määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimese lõigu puhul, mis ei sisalda ühtegi viidet liikmesriikide õigusele ja mis sätestab sõnaselgelt, et selles sätestatud tähtaeg hakkab kulgema päevast, mil „lõplik otsus“ tehakse.
- 103 Ehkki sellega seoses ei ole määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimese lõigu sõnastus ühemõtteline, toetab selles sättes tehtud viide lõplikule otsusele tõlgendust, mille kohaselt on selles sättes silmas peetud haldusmenetluses tehtud viimast otsust, mis muudab lõplikuks ja seega vaidlustamatuks alusetult saadud summa tagastamise kohustuse või halduskaristuse määramise (vt analoogia alusel 25. jaanuari 2017. aasta kohtuotsus van Vemde, C-582/15, EU:C:2017:37, punkt 27).
- 104 Seega tuleb asuda seisukohale, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimene lõik puudutab otsust, mis muutub lõplikuks kas liikmesriigi õiguses ette nähtud mõistlike kaebetähtaegade möödumisel või õiguskaitsevahendite ammendamise teel.
- 105 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb kolmanda küsimuse teisele osale ja neljanda küsimuse esimesele osale vastata, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisese õigusnormid, mis näevad ette, et selle sättega kehtestatud täitmise tähtaeg hakkab kulgema alusetult saadud summade tagasimaksmise otsuse vastuvõtmisest, kuna see tähtaeg peab hakkama kulgema alates päevast, mil see otsus muutub lõplikuks, st päeval, kui lõpeb kaebetähtaeg või ammenduvad õiguskaitsevahendid.

Neljanda küsimuse teine osa

- 106 Neljanda küsimuse teine osa puudutab määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimeses lõigus ette nähtud täitmise tähtaja katkemist ja peatamist.
- 107 Kõigepealt tuleb meenutada, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu vastuses eespool punktis 43 mainitud selgituste taotlusele kinnitati, et tagasinõudmise otsuse esemeks oleva võla sundtäitmist puudutav kohtukutse katkestab selle täitmise tähtaja.
- 108 Vastupidi sellele, mis nähtub neljanda küsimuse sõnastusest, mis puudutab määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimeses lõigus ette nähtud täitmise tähtaja peatamise juhtusid, kinnitas eelotsusetaotluse esitanud kohus, et „käesoleval juhul kohaldamisele kuuluvast tsiviilõigusest tuleneb, et selle tähtaja peatamise põhjuseid ei esine“. Seda ilmset vastuolu ei ole selgitatud.

- 109 Neil asjaoludel ei saa Euroopa Kohus kindlalt tuvastada seda, mis olukord valitseb Portugali õiguses määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimeses lõigus käsitletud täitmise tähtaja peatamise juhuga. Täpsemalt ei ole selge, kas vastuväide sundtäitmise menetlusele, nagu põhikohtuasjas kõne all, toob kaasa selle tähtaja peatamise. Järelikult ei saa Euroopa Kohus anda esitatud küsimusele tarvilikku vastust seda aspekti puudutavas osas.
- 110 Seega tuleb asuda seisukohale, et neljanda küsimuse teise osaga soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisiseseid õigusnormid, mille kohaselt selle lõike esimeses lõigus ette nähtud täitmise tähtaja kulgemise katkestab kohtukutse sellise võla sundtäitmise kohta, millega seoses on tehtud tagasinõudmise otsus.
- 111 Sellega seoses tuleb märkida, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 teine lõik sätestab, et sama lõigu esimeses lõikes sätestatud täitmise tähtaja katkemist ja peatamist reguleerivad liikmesriigid oma riigisiseses õiguses.
- 112 Lisaks sellele, vastupidi määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 neljandale lõigule, mis kehtestab eeskirjade eiramise eest menetluse algatamise aegumistähtaja absoluutse piirangu (vt selle kohta 11. juuni 2015. aasta kohtuotsus Pfeifer & Langen, C-52/14, EU:C:2015:381, punkt 63), ei sisalda selle artikli lõige 2 sellist piirangut.
- 113 Seega säilib liikmesriikidel lai kaalutusõigus määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 2 ette nähtud täitmise tähtaja katkemise ja peatamise juhtude kindlaksmääramisel.
- 114 Sellega seoses peavad nad siiski järgima liidu õigusega kehtestatud piiranguid selles mõttes, et riigisiseses õiguses ette nähtud kord ei tohi muuta alusetult makstud abi tagasinõudmist praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks ning riigisiseste õigusnormide kohaldamine ei tohi olla diskrimineeriv, võrreldes menetlustega, mille eesmärk on lahendada sama tüüpi riigisiseseid vaidlusi (vt analoogia alusel 20. detsembri 2017. aasta kohtuotsus Erzeugerorganisation Tiefkühlgemüse, C-516/16, EU:C:2017:1011, punkt 96).
- 115 Lisaks peavad liikmesriigid järgima proportsionaalsuse põhimõtet ja õiguskindluse põhimõtet (vt selle kohta 2. märtsi 2017. aasta kohtuotsus Glencore Céréales France, C-584/15, EU:C:2017:160, punkt 72).
- 116 Proportsionaalsuse põhimõtte kohta tuleb märkida, et kohaldatavad aegumistähtjad ja täitmise tähtjad ei tohi minna ilmselgelt kaugemale sellest, mis on liidu finantshuvide kaitse eesmärgi saavutamiseks vajalik (vt selle kohta 2. märtsi 2017. aasta kohtuotsus Glencore Céréales France, C-584/15, EU:C:2017:160, punkt 74). Mis puudutab õiguskindluse põhimõtet, siis nõuab see eeskätt, et tähtjad peavad olema ette kindlaks määratud ja et igasugune aegumistähtaja „analoogia alusel“ kohaldamine peab olema õigussubjekti jaoks piisavalt ettenähtav (vt selle kohta 5. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punkt 112).
- 117 Käesoleval juhul, võttes arvesse Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust nähtuvaid asjaolusid – kusjuures seda peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus –, ei ilmne, et riigisiseseid õigusnormid, mis reguleerivad tagasimaksmise otsuste täitmise tähtaja katkemist, muudaks alusetult saadud summade tagasinõudmise praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks.

- 118 Mis puudutab õiguskindluse põhimõtet, siis ei võimalda Portugali õiguse kirjeldus, nagu see nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, asuda seisukohale, et selle tähtaja katkemine kohtukutse saatmisega sellise võla sundtäitmise kohta, millega seoses on tehtud tagasinõudmise otsus, ei oleks õigussubjektidele ettenähtav.
- 119 Lisaks, mis puudutab proportsionaalsuse põhimõtet, siis tuleb märkida, et riigisiseseid õigusnormid, mis näevad ette täitmise tähtaja katkemise, ei lähe kaugemale sellest, mis on vajalik liidu finantshuvide kaitse eesmärgi saavutamiseks, kuna need ei saa selle tähtaja möödumist lõputult edasi lükata.
- 120 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb neljanda küsimuse teisele osale vastata, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus riigisiseseid õigusnormid, mille kohaselt selle lõike esimeses lõigus ette nähtud täitmise tähtaja kulgemise katkestab kohtukutse sellise võla sundtäitmise kohta, millega seoses on tehtud tagasinõudmise otsus.

Kohtukulud

- 121 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulused, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

- 1. Nõukogu 18. detsembri 1995. aasta määruse (EÜ, Euratom) nr 2988/95 Euroopa [Liidu] finantshuvide kaitse kohta artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kui võrdvääruse põhimõte ja tõhususe põhimõte on täidetud, ei ole sellega vastuolus riigisiseseid õigusnormid, mille kohaselt selleks, et vaidlustada alusetult makstud summade tagasinõudmise otsust, mis tehti pärast selles sättes ette nähtud menetluse algatamise aegumistähtaja möödumist, peab selle otsuse adressaat teatava aja jooksul tuginema selles otsuses toime pandud eeskirjade rikkumisele pädevas halduskohtus, kuna vastasel juhul see õigus lõpeb ja ta ei saa enam vastu vaielda nimetatud otsuse täitmisele, viidates samale eeskirjade rikkumisele kohtulikus sundtäitmise menetluses, mis on tema vastu algatatud.**
- 2. Määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et sellel on riigisisestes õiguskordades vahetu mõju, ilma et liikmesriigi ametiasutustel oleks vaja rakendusmeetmeid võtta. Sellest tuleneb, et alusetult saadud summade tagasinõudmise otsuse adressaadil peab igal juhul olema võimalik tugineda selle määruse artikli 3 lõike 2 esimeses lõigus ette nähtud täitmise tähtaja möödumisele või vajaduse korral määruse artikli 3 lõike 3 alusel pikendatud täitmise tähtaja möödumisele, et vaielda vastu nende summade sundtäitmisele.**
- 3. Määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisiseseid õigusnormid, mis näevad ette, et selle sättega kehtestatud täitmise tähtaeg hakkab kulgema alusetult saadud summade tagasimaksmise otsuse vastuvõtmisest, kuna see tähtaeg peab hakkama kulgema alates päevast, mil see otsus muutub lõplikuks, st päeval, kui lõpeb kaebetähtaeg või ammenduvad õiguskaitsevahendid.**

- 4. Määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 2 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus riigisisese õigusnormid, mille kohaselt selle lõike esimeses lõigus ette nähtud täitmise tähtaja kulgemise katkestab kohtukutse sellise võla sundtäitmise kohta, millega seoses on tehtud tagasinõudmise otsus.**

Allkirjad